

УДК 130.2: 17.03

О. А. Степанова
 доктор культурології, доцент,
 завідувач кафедри менеджменту туризму
 Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ ЧЕСНОТ

Європейська філософська й культурна традиція етичної думки від початку свого формування сприймала мораль у дуальності її двох головних функцій: регуляторній і виховній. Як система приписів, що регулюють особисту й соціальну поведінку, мораль була виразом обов'язку. Тому етика повинна була віднайти основні моральні закони й обґрунтувати їх. Найчастіше ці закони базувалися на «золотому правилі» моралі – «не бажай іншому того, чого не бажаєш собі». Але до цього правила в різних культурах додавалися різні конкретні приписи, абсолютизація яких призводила до моральних колізій. Регуляторну функцію моралі неможливо реалізувати у відриві від виховної функції. В античності та Середньовіччі засобом виховання було культивування чеснот. Із XIV століття відбувається переорієнтація виховання на заохочення до виконання морального закону як самоцінності. А. Макрінтайр у класичній праці «Після чесноти» (1981 р.) доводить, що розвиток виключно етики закону породив цілком очевидну кризу моралі й етики. Повернення до логіки етики чеснот було ефективною стратегією у зв'язку з релятивізмом постмодерної доби. Реабілітація аристотелівської (і частково – томістичної) етики чеснот була з ентузіазмом підтримана представниками християнської моральної теології. У розвитку етики закону в часи модерну почали бачити причину неефективності зусиль церков з утвердження норм християнської моралі в соціальному середовищі, а перехід до етики чеснот бачився як певна панацея.

Конструктивна критика протиставлення етики чеснот деонтології певною мірою намітилася у статтях В. Шохіна [7] й О. Артем'євої [1], але систематичного аналізу проблематики та дослідження можливих шляхів конститування єдності етики на сучасному етапі її розвитку ще не здійснено. Такий аналіз можливий лише в межах культурологічного погляду на етику як у її історичних парадигмальних типах, так і в змістовній теоретичній і практичній єдності.

Метою статті є виявлення характерних особливостей сучасної християнської етики чеснот, її основних теоретичних засад і прихованих мотивів її апологетів.

У пошуку неметафізичних способів рефлексії на моральні теми богослови все частіше звертаються до досягнень біблійної теології. Звільнившись від модерного бачення тексту, яке занадто раціоналізувало сенси біблійних текстів, біблеїстика стала відкритою до теорій сучасної філософської герменевтики та літературознавства. На думку сучасних теологів, моральні правила конститууються завдяки входженню особистості та спільноти в певний нарративний світ. Пануючі в цьому світі концепти, цінності та взірцеві чесноти сприймаються віруючими як самоочевидні, дані в якості єдиновірних. Кожен хоче бути прощеним грішником, а не гордовитим фарисеем, спасеним Петром, а не проклятим Іудою. У Новому Завіті Р. Хейз виділяє цілу низку нарративних світів – Марка, Матфія, Луки (Євангеліє й книга Діян'я Апостолів), Івана, Павла тощо. Окремі нарративні світи мають між собою певну узгодженість, але інтерпретація ідеалу християнського життя залежить від того, яким саме текстом надається переважне значення. Образи та нарративи задають певні моделі поведінки ефективніше, ніж імперативи та поради. Мораль визначається не моральними висновками з історій, а самими історіями, відчуттям причетності до описаних в історії подій, колізій. Церковна спільнота мислить себе як причетну до глобальної історичної боротьби добра й зла. І хоча кінцева перемога добра вже визначена Богом, церковним спільнотам належить важлива роль у наближенні цього есхатологічного торжества добра

в історії. Ніколас Томас Райт використовує у власній інтерпретації біблійної історії наратологію А.-Ж. Греймаса, і вся історія постає п'ятиактовою драмою, у якій зло бореться з добром. «Перший акт – Творіння, другий – Гріхопадіння, третій – Ізраїль, четвертий – Ісус. Написання Нового Завіту (зокрема євангелій) являє собою першу сцену п'ятого акту: у цій сцені вже є натяки на те, чим повинна закінчитися п'єса. Четвертий акт також свідчить про те, чим завершиться драма, однак проміжних етапів не пояснює. Таким чином, церкві доводиться жити під авторитетом цієї історії: вона покликана імпровізувати п'ятий акт, який веде до відомого й очікуваного кінця» [5, с. 189–190]. Торжество добра не було забезпечене зусиллями людства, яке є головним героєм драми. Але, як завжди в давній драмі, велика роль відведена чудесному помічнику, яким тут є Христос. Саме його втручання змінює історію, гарантує перемогу добра. Однак церковна спільнота є символом і присутністю есхатологічного царства добра. У класичній протестантській теології головним героєм історії спасіння є Христос, і окремі особистості необхідно лише прийняти плоди його перемоги. Теологія Н. Райта передбачає, що головним героєм є людство, «народ Божий». Отже, перехід до нарративної теології дозволяє християнському суб'єкту доби постмодерну наново віднайти основи для впевненості в існуванні сенсу життя для особистості та громади. Р. Хейз вважає, що Біблія є єдністю занадто різноманітних текстів, щоб бачити в ній механічне вираження однієї історії. Однак ця історія передбачається в усіх біблійних книгах як певний загальний фон. Показниками наявності цієї історії є використання в усіх новозавітних книгах основних метафор, які впливають на уяву читача. Центральною метафорою є «нова спільнота», або «народ Божий». Другою важливою метафорою є хрест, символ страждань Христа і його послідовників. Третьою метафорою є «нове творіння», або «Царство Боже». У світлі цих метафор спільнота читачів бачить усю історію та власну роль у ній. Наратив (Н. Райт) або історія, яка в ньому розповідається (Р. Хейз), відповідає для християнської спільноти на основні світоглядні запитання: «Хто ми? Де ми? Що не так? Де вихід?» [5, с. 62–72]. В інтерпретації Н. Райта відповіддю на ці запитання є нарратив, який розповідає християнська церква про саму себе: «Ми – нове угруповання, новий рух; і все ж не зовсім нове, оскільки вважаємо себе істинним народом Бога Авраама, Ісака та Якова, творця світу. Ми – ті, для кого Бог-творець готував шлях у відносинах завіту з Ізраїлем. До деякої міри ми подібні Ізраїлю: ми – не язичники, не політеїсти, ми віруємо в єдиного Бога, бережемо ізраїльські передання; однак і від іудейського світу ми відокремлені, оскільки поклоняємося розп'ятому Ісусу й Святому Духу, а один з одним складаємо братерський союз, в якому зникають традиційні кордони між іудеями та язичниками» [5, с. 478]. Цей нарратив визначає ідентичність християнської церкви й ідентичність християнина як морального суб'єкта. Світогляд, що визначається основним християнським нарративом, дозволяє мати моральну орієнтацію, а поведінка особистостей і спільнот повинна в цілому відповідати цій орієнтації.

Таким чином, християнська етика сьогодення визначається двома нарративами: біблійною історією про «народ Божий» та історією моральної теології. Ці історії важливіші за окремі концепції чи навіть цілі теорії. Відмітимо, що якщо в межах біблійного нарративу спасіння від кризи (гріхопадіння) надав Христос, то в другому нарративі засобом спасіння стає етика чеснот, на яку й покладаються надії на подолання кризи, в якій опинилася християнська мораль-

на теологія. Теоретики християнської етики, наприклад, Н. Райт і Р. Хейз, в останньому нарративі отримують статус «пророків». Теорія про постсекулярність покликана надати позитивну перспективу для намагань відновити християнську цивілізацію «знизу», із розвитку окремих християнських спільнот за взірцем першохристиянської церкви. Таким чином, моральні норми біблійних нарративів мають установлюватися не лише в контексті давньої культури, а й у контексті християнської культури сьогодення, оскільки постулюється спадкоємність і навіть тотожність давньої та сучасної церков.

Питання про те, як саме формуються чесноти, вирішується християнськими теологами через теорію навичок. С. Пінкерс порівнює чесноти з умінням особистості грати на музичних інструментах. На початках формування навички особистості доводиться примушувати себе до певних дій. Але коли сформовано стійку навичку, наприклад, грати на піаніно, то особистість уже має певну свободу як виконання відомих творів, так і імпровізації. Чеснота – це здатність особистості до моральної творчості, у якій певні типи моральних дій доведені до автоматизму. Н. Райт порівнює моральні чесноти християнина з навичками високопрофесійного пілота. Останній повинен уміти швидко орієнтуватися в ситуації та діяти найкращим чином, досягаючи необхідного результату як за стандартних, так і за критичних обставин. Моральна дія залишається плодом свободи, але ця свобода ґрунтується на вмінні діяти автоматично, на основі сформованих задалегідь навичок.

Християнські теологи з ентузіазмом вітають «кінець модерну», наголошуючи на нових можливостях у зв'язку із ситуацією постмодерну. Вважається, що дискримінація релігії взагалі та теології зокрема в часи модерну ґрунтувалася на міфі про раціональність як критерій істинності. У цілому нарратив про модерн як девіацію має центральне значення для християнської етики сьогодення. Вважається, що до модерні спільноти не знали релігії як окремої сфери індивідуального й соціального життя. Численні текстувальні докази цієї особливості самі по собі нічого не доводять, але є дуже популярними серед теологів і навіть серед соціологів релігії. Розрізнення світського та релігійного описується як продуковане модерним розумом, незалежним від духовних впливів. Становлення такого типу раціональності віднесене теологами не до наслідків творчості Декарта й Галілея, а до результатів теологічних концепцій Вільгельма Оккама і його учнів. Теологія номіналістів тлумачиться як така, що передбачає різке розрізнення природного й надприродного, області пізнаваного розумом й області пізнаваного вірою. Бог і моральні вимоги релігії виносилися за межі того, що може бути обґрунтоване розумом. Бог міг установити будь-які закони природи й оголосити будь-які заповіді в якості основ моралі. Прийняття християнської моралі як регулятора власної поведінки є для індивіда актом ірраціональної віри. Ця установка номіналістів на радикальний розрив між природним і надприродним, а також визнання необхідності акту віри (вірності) для переходу до справжнього християнського життя, успадковується Реформацією. Однак із установленого Оккамом розриву природного й надприродного можна зробити висновок про самодостатність природного життя та недосяжність надприродного. Саме такий висновок і було зроблено в епоху модерну у зв'язку з практичними труднощами в реалізації християнської моралі. Ч. Тейлор доводить, що саме такою була послідовність історичних процесів, які призвели до секуляризації.

Найбільш послідовно нарратив про етику Оккама як певне «гріхопадіння», наслідки якого має подолати сучасна християнська моральна теологія, розвинув впливовий католицький богослов С. Пінкерс. Його «Джерела християнської моралі» характеризують моральну теорію Оккама як «номіналістичну революцію», з якої й розпочинається модерн. За своїми наслідками ця революція є «найпершим ядерним вибухом модерної епохи» [4, с. 223]. Як підкреслює С. Пінкерс, «вочевидь, ідеться про поділ не фізичного, а психічного атома: через нову концепцію свободи й ви-

кликани нею послідовні поділи, що руйнують єдність теології й західної думки, розривається ядро людської душі, вмістилище її здатностей. Оккамова свобода, означувана через вибух радикальної автономії, відокремлюється від усього, чим вона не є: від рації, почуттєвості, природних схильностей і будь-якого зовнішнього чинника. Наслідком цього є численні розподіли: між свободою, з одного боку, і природою, законом, благодаттю – з іншого; між мораллю й містикією, рацією й вірою, індивідом і суспільством тощо» [там само]. Вочевидь, перебільшеним є уявлення про повну єдність усіх перелічених пар концептів у Середньовіччі, між якими в модерному мисленні встановилися напружені відносини, які часто ставали антиномічними. Як неоміст С. Пінкерс намагається довести, що гармонія всіх пар описаних протилежностей існувала принаймні в системі Аквіната. Отже, людина в зображенні Аквіната нібито є повноцінним цілісним суб'єктом, який, однак, був зруйнований вже в психологічному вибуху номіналізму. При цьому Оккаму приписуються цілком земні політичні мотиви для здійсненої ним революції в моральній теології: «Він проповідував радикальне відокремлення Церкви й світу, заперечуючи будь-яку світську владу папи, а отже, руйнуючи ідеал єдності, властивий середньовічному християнству» [там само]. Сильна заявка про те, що становлення ранньомодерного автономного суб'єкта було не шляхом його розвитку, зокрема як морально відповідального діяча, а девіацією та розпадом цілісності, потребує серйозних аргументів. С. Пінкерс намагається здобувати їх через порівняльний аналіз концепцій свободи в Томи Аквінського та Вільяма Оккама.

Пінкерс намагається зблизити світогляд Оккама й сучасного постмодерного релятивізму на тій основі, що в обох філософських позиціях визначальним є заперечення існування «людської природи» як певного цілого, органічною частиною якого є окремих індивідів [4, с. 223–224]. Свобода індивіда не визначається здатністю волі та її зв'язком із раціональністю, як це було в томізмі. «Для Оккама свобода по суті є здатністю обирати між протилежностями, попри будь-яку причину, відмінну від свободи» [4, с. 224]. Для Томи свобода лише в першому наближенні пов'язана з таким вибором. Більш глибокий аналіз здібності волі відкриває для Аквіната рівень природних бажань, адже всі живі істоти бажають щастя, яким є повнота життя. Отже, повнота життя розумних істот пов'язана з їх реалізацією як свідомих особистостей, як відповідальних батьків, як взірцевих громадян. Із досягненням власної повноти життя в особистості зростає рівень свободи. Пояснити це явище в межах томізму можна так. Людська природа (розум і воля як здатності, почуття тощо) використовується особистістю як досконалий інструмент. Усі елементи людської природи індивідуалізуються через певні навички, які є рисами «портрета» внутрішнього характеру особистості. Навичка діяти доброчесно формує вправну людину, яка вміє досконалим чином діяти в різних обставинах, прагнучи до найкращого можливого вчинку. Точніше, правильним чи неправильним є не окремих вчинків, а ціла діяльність у тих чи інших обставинах. Оцінювати кожен окремих вчинків так само неправильно, як оцінювати у виконанні музиканта кожен окрему ноту. Як і щодо музичного виконання, важливим є цілісний образ твору, представлений інтерпретатором, так само й моральне життя індивіда має оцінюватися в цілому. Оккама якраз пропонує оцінювати кожен окремих вчинків людини і вважає, що свобода індивіда завжди є однаковою. Оцінка кожного вчинку особистості незалежно від загальної моральної досконалості суб'єкта стала вимогою модерної етичної та правової свідомості. Розмивання відповідальності за окремих вчинків через концентрацію уваги на всьому житті вело до формування практичного морального релятивізму. Якщо в цілому індивід жив праведним життям, то окремі гріхи були тим, що можна вибачити. Якщо ж у цілому життя було далеким від ідеалу, то кожен новий гріх уже не мав значення. Така особливість середньовічного мислення яскраво проявлялася у феномені тогочасного бунтарства. Якщо особистість ступала на шлях порушення закону, то

вже діяла в певному ігровому полі злочинця, який не має надії на прощення, а тому грішить знову й знову в межах певного «карнавалу зла». Протилежністю до такої «культури відчаю» могла бути «культура надії», коли окремі вчинки могли обезцінюватися через кінцеве милосердя Боже відносно грішника. Середньовічна культура знає багато розповідей про чудесне спасіння, при якому кожен окремих учинок не судиться мірою справедливості, але вишукується простір для можливості здійснення Богом акту милосердя. Оккам розриває всю середньовічну культуру оцінювання цілого людського життя, звертаючи увагу на кожен окремих учинок, який повністю є результатом людської свободи і за який особистість повністю має нести відповідальність, незалежно від власної моральної досконалості, власних схильностей чинити добро, нарративу всього свого життя. Також важливо, що вчинок має оцінюватися, згідно з Оккамом, незалежно від цілей, які ставив перед собою суб'єкт, і тим більше незалежно від цілей, які нібито об'єктивно стоять перед ним у зв'язку з певним влаштуванням людської природи. Пінкерс гостро критикує таку «атомізацію діяння» [4, с. 224–225], перетворення чеснот (і здатностей до їх формування) на прості психологічні звички, які не стосуються онтології людської особистості [4, с. 226–227].

Згідно з Пінкерсом, Тома правий, коли бачить узгодженість між моральними вимогами Бога й природним порядком. Бог не може вимагати чогось протиприродного чи схвалювати протиприродне. Якщо Бог пропонує щось надприродне для людини, то лише в якості поради для тих, хто бажає бути повністю завершеним. Цій томістичній позиції повністю суперечить запропонована Оккамом як можливість ситуація, коли Бог може у своїх заповідях забажати від людини чогось аморального. Така ситуація пізніше активно обговорювалася Декартом (раптом Бог – «злий геній»?) і К'єркегором (у зв'язку з біблійною розповіддю про вимогу Бога до Авраама принести в жертву свого сина). Оккам вважає, що християнин повинен завжди слухатися Бога, і його закон є чимось зовнішнім відносно людини. Як цілком усемогутній, Бог може забажати від людини чого завгодно, і прийняті в релігії норми є такими виключно тому, що вони спираються на авторитет Бога. Людина зобов'язана діяти так, а не інакше: саме в цьому полягає суть морально-релігійних законів [4, с. 228]. Мораль у викладі Оккама конституюється наявністю двох полюсів – свободи людини й свободи Бога. «Від Бога – моральний закон, що є конкретним вираженням Його волі й отримує від Бога владу зобов'язувати. Від людини – свобода з її діями, досягнута як послідовність незалежних вольових актів рішень, і практична рація з розважливостю, названа пізнішими моралістами сумлінням; функція цієї рації – передавати накази, обов'язки, що походять від закону» [4, с. 232]. За Пінкерсом, конституювання Оккамом абсолютного авторитету зобов'язання, які відомі з «Одкровення», стає шляхом до надання виключної ролі практичному розумові особистості [4, с. 230], адже саме розум тлумачить, що в Писанні є повелінням, яке необхідно виконувати. Покладаючись на рішення розуму при видимому посиленні на авторитет Бога, особистість може прийти до усвідомлення провідної й визначальної ролі рішення розуму для власної моралі. Таким чином, від етики Оккама є прямий шлях до етики Канта у двох відношеннях. По-перше, головним для етики стає розум і автономна свобода, яка підкоряється повелінням, відомим від розуму. По-друге, заперечується етика щастя, яку замінює етика обов'язку [4, с. 230–231]. Якщо залишається в силі авторитет Писання, то для етики обов'язку значимими стають лише місця з прямими моральними повеліннями, які тлумачаться буквально й за подобою юридичних законів [4, с. 233]. Таким чином, Пінкерс намагається й джерела фундаменталізму побачити в системі Оккама.

У відновленні цілісності етики Пінкерс пропонує слідувати прикладу мислителів раннього Середньовіччя, відомих як Отці Церкви. Їхня моральна теологія будувалася

«у безперервному контакті зі Святим Письмом і за критичного застосування досягнень філософії» [4, с. 407]. На думку Пінкерса, приклад Отців наслідував Тома Аквінат [там само]. Отже, необхідним є не лише відновлення балансу між етикою закону й етикою чеснот (разом із етикою щастя й телеологією). Моральна теологія обов'язково повинна підтримувати сучасний поворот християн до біблійних нарративів і запозичувати позитивні елементи із «секулярного християнства», яке навчилося творчо використовувати досягнення сучасної філософії. Потрібно зазначити, що сучасну секуляризацію західного християнства Пінкерс осмислює як необхідний етап у розвитку релігії, без якого неможливе очищення християнських теорій і практик від елементів, привнесених модерним світоглядом. Моральне відродження вважається невідворотним, оскільки людині притаманні «моральні інстинкти». Під останніми Пінкерс розуміє схильності людської природи, визначальні для її ідентичності.

Спільним для сучасної християнської етики є наголос на ролі релігійних спільнот, чіткі ідентичність і цінності, нарративи й концепти визначають моральний світогляд окремої особистості. При цьому Р. Хейз і Н. Райт наголошують на ролі спільного релігійного життєвіття безосередньо, а С. Пінкерс на цю роль лише натякає, ратуючи за відродження традиції християнської етики за взірцем ефективних етичних систем Середньовіччя. В етичному проєкті С. Пінкерса колективізм як певний фундамент для сучасної етики не прослідковується настільки яскраво, оскільки він вводиться через визнання моральних інстинктів (зокрема й прагнень жити в родині та громаді, церкві та нації), які нібито наявні в самій людській природі. Слід визнати, що такі проєкти суперечать загальній спрямованості розвитку менталітету сучасних християн на плюралізм моральних позицій. Слабким місцем цих проєктів також є їх протистояння сучасному лібералізму, оскільки відповідальний суб'єкт моральної та правової дії є більш надійним фундаментом для розвитку моралі, ніж прихований патерналістичний колективізм.

Здійснений аналіз дозволяє довести, що в сучасній християнській етиці відбувся перехід до постмодерного способу легітимізації моральних норм, що пов'язано з розвитком біблеїстики, теологічної герменевтики, етики чеснот, наратології. Доведено, що концепції сучасної християнської етики визначаються двома метанаративами: біблійною історією, що передбачає участь християнських спільнот в есхатологічному торжестві добра; баченням модерної етики закону в усіх її різновидах як девіації, яка долається в добу постсекулярного стану суспільства.

Література

1. Артемьева О. Теоретические основания этики добродетели. Философия и этика: сборник научных трудов. К 70-летию акад. А. Гусейнова / под ред. Р. Апресяна. М.: Альфа-М, 2009. С. 433–445.
2. Баумейстер А. Буття і благо. Вінниця: Т.П. Барановська, 2014. 418 с.
3. Макинтайр А. После добродетели / пер. с англ. В. Целищева. Екатеринбург: Деловая книга, 2000. 384 с.
4. Пінкерс С. Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія / наук. ред. О. Хома, Е. Чухрай; пер. з фр. О. Панич та ін. К.: Дух і Літера, 2013. 605 с.
5. Райт Н. Новый Завет и народ Божий / пер. с англ. Н. Холмогоровой. Черкассы: Коллоквиум, 2013. 704 с.
6. Хейз Р. Этика Нового Завета / пер. с англ. Г. Ястребова. М.: ВБИ, 2005. 712 с.
7. Шохин В. Четвертый путь? К этическому обоснованию агатологии. Этическая мысль. Вып. 13. М.: Институт философии РАН, 2013. С. 47–75.
8. Milbank J. Postmodern Critical Augustinianism: A short Summa in Forty-two Responses to Unasked Questions. Modern Theology. 1991. 7:3 April. P. 265–278.

Анотація

Степанова О. А. Особливості сучасної християнської етики чеснот. – Стаття.

У статті здійснено аналіз характерних особливостей сучасної християнської етики чеснот, її основних теоретичних засад і прихованих мотивів її апологетів. Здійснений аналіз дозволяє довести, що в сучасній християнській етиці відбувся перехід до постмодерного способу легітимізації моральних норм, що пов'язано з розвитком біблеїстики, теологічної герменевтики, етики чеснот, нарратології. Доведено, що концепції сучасної християнської етики визначаються двома метанаративами: біблійною історією, що передбачає участь християнських спільнот в есхатологічному торжестві добра; баченням модерної етики закону в усіх її різновидах як девіації, яка долається в добу постсекулярного стану суспільства. Критичний аналіз аргументів на користь нарративу про етику закону як девіацію дозволяє констатувати певну упереженість сучасних християнських теологів у цьому аспекті. Абсолютизація ролі релігійних спільнот і традицій при засудженні модерного індивідуалізму призводить до прихованої апології колективізму, що є явним недоліком сучасної християнської етики.

Ключові слова: моральна теологія, етика чеснот, деонтологічна етика, моральні практики, релятивізм, нарратологія.

Аннотация

Степанова Е. А. Особенности современной христианской этики добродетелей. – Статья.

В статье осуществлен анализ характерных особенностей современной христианской этики добродетелей, ее основных теоретических основ и скрытых мотивов ее апологетов. Проведенный анализ позволяет доказать, что в современной христианской этике произошел переход к постмодернистскому способу легитимизации моральных норм, что связано с развитием библиистики, теологической герменевтики, этики добродетелей, нарратологии. Доказано, что концепции современной христианской этики определяются двумя метанаративами: библейской историей, которая предусматривает

участие христианских общин в эсхатологическом торжестве добра; видением современной этики закона во всех ее разновидностях как девіации, которая преодолевается в эпоху постсекулярного состояния общества. Критический анализ аргументов в пользу нарратива об этике закона как девіации позволяет констатировать определенную предвзятость современных христианских теологов в этом аспекте. Абсолютизация роли религиозных сообществ и традиций при осуждении современного индивидуализма приводит к скрытой апологии коллективизма, что является явным недостатком современной христианской этики.

Ключевые слова: моральная теология, этика добродетелей, деонтологическая этика, нравственные практики, релятивизм, нарратология.

Summary

Stepanova O. A. Features of modern Christian ethics of virtues. – Article.

The article analyzes the characteristic features of the modern Christian ethics of virtues, its main theoretical foundations and the hidden motives of its apologists. The analysis allows to prove that in modern Christian ethics there has been a transition to a postmodernist way of legitimizing moral norms, which is connected with the development of biblical studies, theological hermeneutics, ethics of virtues, narratology. It is proved that the concepts of modern Christian ethics are determined by two metanarratives: a biblical story that provides for the participation of Christian communities in the eschatological celebration of good; vision of modern ethics of law in all its varieties as deviation, which is overcome in the era of the post-secular state of society. A critical analysis of the arguments in favor of the narrative about the ethics of the law as deviation allows us to state a certain prejudice of modern Christian theologians in this aspect. Absolutizing the role of religious communities and traditions in condemning modern individualism leads to a hidden apology for collectivism, which is a clear defect of modern Christian ethics.

Key words: moral theology, ethics of virtues, deontological ethics, moral practices, relativism, narratology.